

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

16.sayı on5haziran2016

BU SAYIDA**Âşık SEYRÂNÎ****Muhsin İlyas SUBAŞI****Yasin MORTAŞ****İbrahim ERYİĞİT****Hikmet ELİTAŞ****Ekrem YALBUZ****Ahmet ASLAN****Seyfettin KARAMIZRAK****Lütfü KILIÇ****Emrullah BEDİR****Nuri PEKSÖZ****Şahamettin KUZUCULAR****Mahmut TOPBAŞLI****Ferqane MEHDİYEVA****Hüseyin KAYA****İsmail GÜL****Halil KURU****C.Ünaldı HASANNEBİOĞLU****Seyit KILIÇ****Mehmet Fatih KÖKSAL****SÖZ DEMİRE DÖNDÜ SUKUT BAKIRA**

Gönül kapısını tunçtan yaptıran çelikten taktırır penceresini içerde boğulur avazı çıkmaz dışardan sesleri kulağı duymaz başkasının derdi umuru olmaz debelenir durur kendi derdiyle nefsinin boynuna madalya takar kahraman zanneder kendi kendini.

Nefsi tazı kendi avcı olanlar insan ormanında ceylan avlarlar tazıları sussa kendi havlarlar attığını vurduğunu sanırlar elinde yüzünde barut kokusu ‘vardı ha geldi ha’ diye bağırır kınalı keklıklar ürker sesinden sinirinden dişlerini kemirir oynaş tutar tilkilerle tazısı.

Makama mevkiye tamah edenler mevkiden makamdan uzaklaşınca kedi gibi kuyruğunu kısarak kaçacak yer arar insan içinden gözleri kızarmış o kuyruğu dik kükreyen aslandan bir eser kalmaz nerden geldiğini unutturur kimi görse dayı demeye başlar.

Paranın üstüne gürk tavuk gibi yatanlar da geçer yalan dünyadan sarılıp giderler beş arşın beze onların da kefeninde cep olmaz ama peşlerinde şakşakçı olur peşi sıra yarım-yamalak dua kara gözlüklerle bütün sosyete salya sümük akar teşvikiyede.

Sol yanında çırpınandan habersiz çalıp çırpan kendisini kandırır burnu bulutları çizerken gökte kiracısı olur kendi aklının kendi ateşini kendi yandırır ağız mangal olur dili yelpaze sözlerini şişe takar pişirin farkına varamaz kor yediğinin.

Her insan sözüyle tartıya çıkar dara safi birbirine karıştı söz demire döndü sukut bakıra selam alıp vermek büyük mesele herkes eniğini yiyen kurt oldu bir selam vermeyen yâre yarene selam bekler durur yarenden yardan atın izi it iziyle bir oldu.

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni

Tayyib Atmaca

Yazışma Adresi

İhlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.

F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR

Telefon: 0535 391 92 50

hecetaslaridergisi@gmail.com

16. Sayı 15 Haziran 2016

ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

ŞAHİNLER YURDUNU TUTTU YARASA**Âşık SEYRÂNÎ**

Asırda acaib işler çoğaldı
Bilmem bu işleri kimler ediyor
Dünyayı hep rezil köpekler aldı
Gelen ümeraya karşı gidiyor

Biraz bahsedeyim ehl-i zamandan
Yahşiler aşağı düştü yamandan
Aralık itleri olmuş kumandan
Uyuz it kurtları kumand'ediyor

Buğday unu beğenmiyor köpekler
İplikten aşağı düştü ipekler
Hep sedire geçti itler köpekler
Hanedan ayakta hizmet ediyor

Koltuk kılı fark olmuyor sakaldan
Tüccarlar aşağı indi bakkaldan
Aslanlara çoban düşmüş çakaldan
Şimdi aslanları çakal güdüyor

Mekteple medrese ortadan kalktı
Meyhane kerhane meydana çıktı
Ar namus denen şey ortadan kalktı
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Sarhoşlar çoğaldı kalmadı ayık
Bu asra böylece haller de layık
Müzevvirin adı muhbir-i sadık
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

İsimlerin tebdil etsem satılmaz
Cisimlerin tahvil etsem zat olmaz
Altın eğer vursam eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Şahinler yurdunu tuttu yarasa
Baklava yerine geçti pırasa
Şimdi rağbet deyyus ile terese
Zamane bunlara rağbet ediyor

Boy kürkünü beğenmiyor köçekler
Babasına akl'öğretir çocuklar
Yumurtadan burnu çıkan cücükler
Horoz oldum diye cık cık ediyor

Küçükler büyüğe çorap giydirir
Tatlıyı insana acı yedirir
Seyrânî zamane böyle dedirir
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

“AŞKIN İĞNESİYLE DİKİLEN DİKİŞ!”

Muhsin İlyas SUBAŞI

Seyrânî, Kayseri'nin Develi ilçesinde 1800 yılında doğdu. Babası yaşardıkları semtin imamıydı, bir süre ondan ders aldı. Daha sonra medreseye devam etti. Ergenlik çağına gelince saza ve şiire yöneldi. Kısa sürede olgun ve usta bir âşık oldu. İstanbul'a gitti. Âşıkların toplandığı semai kahvelerinde düzenlenen atışmalara katıldı. Bu atışmalarda devlet büyüklerini sert dille eleştirmeye başlayınca başı derde girdi. Develi'ye dönmek zorunda kaldı. Daha sonra Halep'e gidip oradan tekrar memleketine döndü ve öldüğü 1866 yılına kadar burada yaşadı. Şiirlerinde Fuzuli'den Pir Sultan Abdal'a kadar birçok şairin etkisi görülür. Semai kahvelerine devam ettiği dönemde o geleneğe uyarak şiirlerinde, alevi terkiplerini kullansa da, kendisi Bektaşî değil, Nakşibendî tarikatına bağlıydı.

Şiirlerinde haksızlığa, yolsuzluğa ve her türlü kötülüğe karşı çıkar. Rüşveti, adaletsizliği, cahilliği hiç çekinmeden eleştirir. Devlet büyüklerine yönelttiği taşlamalarda da cesurdur. Hece ölçülü şiirlerinin yanı sıra aruzla yazılmış şiirleri de vardır. Heceli şiirlerinde yalın bir Türkçe kullanır. Çoğu koşma türündeki bu kusursuz şiirler, Anadolu ağzının özelliklerini yansıtır. Şiirlerinde yaşadığı çağı, gezip gördüğü yerleri bütün güzellik ve çirkinlikleriyle ortaya koyar.

Seyrânî'yi dik duruşu, hazır cevaplı oluşu, tavizsiz tavrıyla halkımız çok sevmiştir. Halk edebiyatının bu nüktedan, aynı zamanda samimi insanını maalesef pek anlatamadık. Onun hakkında çalışanlar, sadece şiirlerini derlemekle yetindiler. Bugün belki yarım düzineye yakın Seyrânî şiirlerinin derlemesi vardır. Ancak onun şiirlerini anlatıp yorumlayan, şiirlerin kendi dönemini yansıtan fotoğrafını sergileyen değerlendirenlerimiz pek olmamıştır. Hatta üniversitelerimiz, bu halk filozofuna gereken önemi de pek vermemişlerdir.

Üniversitelerin halk edebiyatı bölümlerinde, Seyrânî için özel bir kürsünün olmaması da bana göre ciddi bir eksiklik. Çünkü onun 19. yüzyıl siyasi hayatı içindeki tavrı yazdıklarından hareket edilerek ele alınacak olursa, çok önemli siyasi ve sosyal sonuçlara varmak mümkün olacaktır. Toplum hafızasının halk edebiyatı diliyle anlatıldığı şiirlerinin ortaya koyduğu, aydınlar arasındaki iç çözüme, günümüze ışık tutması bakımından ayrıca bir önem taşımaktadır.

Bakınız, halk psikolojisini veren cümlesine:

*“Ermeni'nin Rum'un yağlı ketesi,
Kaypak Müslüman'ı dinden çıkarır!”*

Bu satırlar, çıplak ifadesiyle insanların azınlıkların imkânlarına teslim olduğu anlamına gelebilir. Hâlbuki onun söylemek istediği çok daha farklı şeylerdir; bir defa Müslüman'ın adam gibi Müslüman olmasını ister. Onu olamaz ise, işte böyle yağlı keteye dinini feda edebilir. Belki daha da önemlisi, onun yaşadığı dönemlerde azınlıkların sömürerek ulaştıkları zenginliğe ince bir dikkat çekiş vardır. Burada hicivden ziyade, bir öfke tavrı görülür.

Yukarıdaki ikazın yerine konması gereken tavrı şu mısralar bakınız ne güzel anlatır:

*“Allah'ın emrine mutiim dersen
Resulün emrine itaat eyle.
Helal-haram demez bulduğun yersen
Müminlik sözünden feragat eyle!”*

Karşısındakine böyle bir ikazda bulunan âşık döner kendine bakar:

*“Kalbini geniş tut sıkma Seyrânî,
Rızayı Bari'den çıkma Seyrânî,
Gönül Beytullah'tır yıkma Seyrânî,
Elinden gelirse imaret eyle!”*

Âşık Seyrânî, halk edebiyatımızın köşe taşlarından birisidir. Mistik olsun, aşk üzerine olsun, hep akılla gönlü birleştiren, mısralarını duylu anaforunda savurmayan bir adamdır.

Onun kalitesini anlayabilmek için onu çok iyi okuyup özümsemek gerekiyor. Elbette birkaç şiiriyle bir insanın hakkında sağlıklı hüküm verilmez. Ancak, malzemesi insanın keyfiyetini de tayin eder. Bakınız, aşağıdaki şiir onun ‘Aşk’tan ne anladığını, daha doğrusu, aşkın nasıl bir sorumluluk içerisinde idrak edilmesi gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir:

*“Eski لباس gibi Âşıkın gönlü,
Söküldükten sonra dikilmez imiş.
Güzel sever isen gerdanı benli,
Her güzelin kahrı çekilmez imiş.”*

*Bülbül daldan dala yapıyor sekiş
O sebepten gülle ediyor sekiş.
Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.”*

*Sevdiğim değildin böylece ezel
Âşıkın bağına düşürdün gazel
İbrişimden nazik sandığım güzel,
Meğer polat gibi bükülmez imiş.”*

*Seyrânî'nin gözü gamlı yaş imiş,
Benim derdim her dertlere baş imiş,
Ben bağrını toprak sandım, taş imiş
Meğer taşa tohum ekilmez imiş!”*

Âşıklar çok kırılğan bir yapı taşları. Çünkü beklentilerine odaklandıkları için, dış tesirlere karşı mukavemetleri yoktur, çabuk etkilenirler. Şair, şiirin iki mısrasında buna müthiş bir atıfta bulunur. Yani aşk peşinde yorulmuş bir şairin elbisesi ihtiyarlamış bir dervişe benzer ve o elbisenin dikişleri söküldü mü, onu bir daha dikip bir araya getiremezsiniz. Hele hele;

*“Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.”* sözünü aşk üzerine söyleyen berceste mısraların hangisinden aşağıda görebilirsiniz?

Muhteşem bir uyarıdır bu! ‘Taşa tohumun ekilemeyeceği’ realitesiyle biten şiirin devamını artık siz yorumlayın.

Ben sözü onun beni teslim alan bir esprisiyle bitirmek istiyorum:

Bir gün, elinde bir demek kır çiçeğiyle bağından evine dönmektedir. Ona gördükçe takılan bir dostuyla karşılaşır, dostu takılmadan edemez:

“Âşık kimin kulusun?”

Hani hazır cevaptır ya, hemen karşılığını verir:

“Boyacının kuluyum!”

Dostu, çok önemli bir açık yakalamış gibi kırıtır ve üzerine yürür:

“Yine sapıttın Âşık!”

Seyrânî, bu ahmak dostunun yüzüne biraz acıma, biraz istihzayla baktıktan sonra, elindeki çiçek demetini uzatır ve söz tokadını çarpar suratına:

“Hadi al, bu çiçekleri boya da senin kulun olayım”

Adam şaşkındır, özür diler ve uzaklaşır.

Şimdi ben de, bu kahraman Âşığımızı ihmalinden sorumlu kişilerin ondan özür dilemelerini bekliyorum!

KIYISIZ ŞEHİR RİSALESİ**Yasin MORTAŞ****(İkiz Mısralar*)****I**

şiiir cuma gibi /aşık/
beş kere yıkarız kalbi
Elif gibi ve tertemiz
aşkı aşka iliklerimiz

ah şiirli gülüşenim
gözüm görmese de seni
sırlı aynaya aşınam
biz güneşli gülüşlerimiz

II

gece yarısı yüzüme
aşk çeyizini bohçala
ayı çöz canım sevgili
gel kılalım teheccüdü

şiiir vaktim /çöl saatim
kalın urganlı göğümde
ince ipli şiirim/ah
sevgiliye su ararım

ah aşkımın aydınlığı
acılardan göğse kemer
içe akan bir kalem var
aşka kıvrılan yılan var

suya köprü şiir ipim
kırışmış kağıdı aç da
tut k-alemi k-alemine
ilhamı kur saatine

**şiiiri karşılıklı, alt alta, üst üste, aşağıdan yukarı, çapraz her ne şekilde okursanız şiir okumuş olursunuz.*

AĞARIR GÖNÜLLER ÇANAKKALE'DE**İbrahim ERYİĞİT**

Gönülleri ağartır Çanakkale savaşı
Nurdan şehitler için ırmak oldu gözyaşı

Umudun bittiği an şafak vaktidir aşkın
Son kurşun yivde döner düşman gözleri şaşkın

Gelibolu düşmesin diyedir tüm çabalar
Kuzu postunda Batı: sömürgeci çakallar

Sekteye uğrar burda İngiliz sömürüsü
Özünde vahşet taşır yüzünde sahte süsü

Seddülbahir'de bahar geçer ağu kervanı
Kanla sulanır toprak o yıl hüznün harmanı

Delinir gök kafesi cana karışır rahmet
Conkbayırı sathında özgür kılar şehadet

Kendinden önce gelir hedefe kurşun sesi
Neredeysek orada ölüm keser nefesi

Düşer şehidin başı bir melek kucağına
Borcunu öder gibi ülkemin toprağına

Mezara dönüşür siper her yeri kaplar gölge
Zaman donar artık görünür öte bölge

Çanakkale savaşı savaştan öte bir şey
Barut kokulu sevda ve cennet şarabı mey

Çanakkale göstermiş kim korkaktır kim yiğit
Sen o günü görmedin ey İbrahim Eryiğit

ZÜLEYHA**Hikmet ELİTAŞ**

Deli rüzgâr gördün ise haber ver
Züleyha'yı anlat bana bu akşam
Yüreğimde onulmaz bir sızı var
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Senelerdir sokağına varmadım
Aylar oldu hiç rüyamda görmedim
Çekindim de kimselere sormadım
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Kovaladık sıra yıllar yılları
Savurdu ömrümü sevda yelleri
Perişan mı zülüfleri telleri
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Anlat bana şu canımı vereyim
Çile çemberinde gönül sarayım
Belki dayanamaz ama yüreğim
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Oda benim gibi bakar mı yola
Bakıp gözyaşını döker mi yola
Burnumda tütüyor, kokusu hâlâ
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Alsın gelsen Karadağ'ın karını
Söndüremez bu sevdanın korunu
Kim doldurur Züleyha'nın yerini
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

YALAN SÖYLER**Ekrem YALBUZ**

Bade sunar pîr rüyada
Aldım diyen yalan söyler
Sevda çekip şu dünyada
Güldüm diyen yalan söyler

Demiri döverler tavda
Ceylanı yorarlar avda
Âşık kimdir, nedir sevda
Bildim diyen yalan söyler

Bülbül öter sabah erken
Âlem duyar Allah derken
Her damlada derya varken
Daldım diyen yalan söyler

Arınırsa belki kirden
İnsan geçer tatlı serden
Kâfir nefsi ara yerden
Sildim diyen yalan söyler

Hafif olur zer darası
Asil olur ten karası
Cana kıymaz aşk yarası
Öldüm diyen yalan söyler

Marifetli bahçe solmaz
Delik kova asla dolmaz
Olan bilmez, bilen olmaz
Oldum diyen yalan söyler

KİBİR GURUR**Ahmet ASLAN**

Sızlar gayri küçük görülen sinem
Bir toplumu yakıp yıkan har kibir
Büyüklenenlerin sonu cehennem
Âlemi cihanı yakan kor kibir

Varlığını bir gurura döndüren
Mazlumların ocağını söndüren
Tavriyla dünyayı yakıp yandıran
İnsanlarda elbette ki var kibir

Böbürle yürüyüp kendince şişer
Yüreğine şeytan ateşi düşer
Allah'ın yolundan ayrılıp şaşar
İçine hapseden bizi zar kibir

Üstün görmek, büyüklenmek de neymiş
Nefsinin yurdunda artık o beymiş
Ona göre gururlanmaya değmiş
Nefse kul, köle olana yâr kibir

Asıl düşman insanların içinde
Kibir şirkin kardeşi bir biçimde
Şerli başın hayır yoktur yaşında
Ben uluyum, sen de nesin der kibir

Arslan Ahmet; gurur olmasın besten
Ayrıl seni zapt eden o nefesten
Kurtul gayri kibir dolu bu sestem
Hayır umulmayan dilde şer kibir

PADİŞAH KÜRKÜNÜ GIYMEYEN ÂŞIK

Seyfettin KARAMIZRAK

Seyrânî'nin doğum tarihi kesin değildir. 1800 veya 1807 yılında doğduğuna dair kayıtlar vardır. Bugün Kayseri ilinin ilçesi olan, o yıllarda Everek adıyla bilinen Develi ilçesinin Omza (Camîkebir) Mahallesi'nde doğmuştur. Asıl adı Mehmet'tir. Babası fakir bir mahalle camii imamı olan Hoca Cafer Efendi'dir. Çocukluğu ekonomik güçlüklerle geçmesine rağmen babasının sayesinde medrese eğitimi almıştır. Seyrânî çocukluğunda bir süre Halasiye mektebine devam ederek iki yıllık bir mahalle eğitimi almıştır.

Bir rivayete göre sekiz yıl askerlik yaptığı söylenir. Askerlik dönüşü evlenir; Seyfullah, Nasrullah, Emine, Zeliha, Havva ve Fatma adında altı tane çocuğu olur. Seyrânî'nin hayatı ile ilgili kesin bilgiler mevcut olmadığından halk kendisi için bazı menkıbeler yayarak bu eksikliği gidermeye çalışmıştır. Seyrânî'nin ününü duyan çevre vilayet ve kaza âşıkları sık sık Develi'ye gelerek onunla atışır. Seyrânî ustalığını konuşturarak onları pes ettirir. Ama artık ona Develi dar gelmeye başlamıştır, İstanbul'a gitmeyi arzular.

Seyrânî, büyük bir ihtimalle Sultan Abdülmecit'in tahta geçtiği 1839 yılında İstanbul'a gelir. O yıllarda İstanbul'da semai kahvelerine, söz meclislerine ilgi gösterilir, âşıklar birer bilge kişi olarak görülür, dinlenirdi. Bu meclislerin tiryakileri, âşıkları yalnız bırakmaz, onları meclisten meclise, kahveden kahveye taşırlardı. Saray'da devlet erkânının konaklarında, zenginlerin köşklerinde bir araya gelen âşıklar, birbiriyle tanışır, söyleşir, atışır.

Bazı paşa ve beyler, şairleri himaye eder onlara rahat bir hayat sağlarlardı. Böylesi bir zamanda İstanbul'a giden Seyrânî, zamanın saz ve kalem şairleriyle tanışır, bilişir. Seyrânî, İstanbul'a gelmişken yarım kalan medrese öğrenimini tamamlar. Şu sözleriyle tanımlamıştır bu günlerini:

*"Yedi yıl eğlendi, kaldı Seyrânî
Bütün tahsil etti ilmi irfanı
Sendeyken her türlü müriüvvet kanı
Bulmadın derdime çare İstanbul"*

Seyrânî mahlasını almasıyla ilgili olarak da iki görüş ileriye sürülmüştür:

1. Bir gün camide sabah ezanı okunurken, Mehmet de kandil yakmaya çalışmaktadır. Bu sırada pirlar Mehmet'e bade içirmişler ve bu olayla o, Seyrânî mahlasını almıştır.

2. Bir gece, imam olan babası hastalanınca oğlunu sabah namazı kıldırılmaya gönderir. Namaz sonrası dervişler onu kış mevsiminde Elbiz Bağı'na götürüp, ona üzüm yedirmişlerdir. Mehmet de geriye Seyrânî adını alarak dönmüştür.

İstanbul'a geldikten sonra Köprülü Medresesi'ne devam ettiği de rivayetler arasındadır. 30-40 yaşlarında İstanbul'a gider. Semaî kahvelerinde çeşitli âşık fasıllarına katılır ve muamma çözer. Saraya karşı kullandığı dilden ötürü İstanbul'dan kaçmak zorunda kalır. İstanbul'da "bilimsel ve kültürel öğrenim" gördüğü şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Bir yandan da Alevi-Bektaşî tekkelerine girmiştir. Tasavvuf konularını öğrenmiş; yergici, taşlamacı yanını acımasızca kullanmaktan çekinmemiştir. Gelenekçi halk şiirini öğrenmiştir.

Seyrânî 19. yy halk şiiriyle tekke şiiri arasında bağlantı kuran, her iki şiir türünü birbiriyle kaynaştıran bir halk şairidir. Şiirlerinde aşk ve tasavvuf konularını işler. Bazı şiirlerinde tasavvuf kavramlarını kullanmıştır.

Özellikle Ehli Beyit sevgisi geniş bir yer tutmuştur. Dili akıcı, söyleyişi kolay ve yumuşaktır. Halk deyimleri, atasözleri gibi ortak dil varlıklarını çok kullanmıştır. Şiir konularını (aşk, günlük olaylar) genellikle kendisi hayatından seçer.

Bazı şiirlerinde çağının sosyal durumunu, ahlak çöküntülerini toplum sarsıntılarını yerici bir dille ele alır. Anlaşılan odur ki Seyrânî, doğasal olarak her türlü yanlışlıklara karşı çıkmadan, olayları, kişileri yermeden edememektedir.

Bu yüzden olacak ki İstanbul'da seçkinleri yediği için hakkında kovuşturma açılmış ve bir dostunun yardımıyla Develi'ye kaçırılmıştır.

Bir rivayete göre Seyrânî'nin İstanbul'dan kaçıışı şöyle anlatılmaktadır; Dolmabahçe Sarayı yeni yapılmaktadır boşa giden masraflara bakarak saray düzenini ve bozuk düzene sürekli eleştirilerde bulunur. Bu yüzden sürekli saray tarafından tenkitler alır. Yapılan bir yarışmada birinci olur ve ödül için saraya padişah huzuruna çağırılır ve kendisine bir kürk hediye edilir. Saray çıkışında yolda gördüğü soğuktan titreyen bir garibe kürkü hediye eder. Bunu görenler padişaha hakaret diye şikâyet ederler ve sürgün edilmesi istenir. Bunun üzerine huzura çağırılır ve sorulur: Seyrânî; "*Beni Hakkın Mekânından Özge Bir Mekân Bulmak Mümkün İse Bul Gönder*" der. Bu söz padişahın çok hoşuna gider ve affeder. Ama düzen hep tersine gitmeye devam eder. Seyrânî de eleştirilerine devam eder. Artık Seyrânî için ölüm fermanı çıktı çıkacaktır. Develili bir hemşerisi tarafından gizlice bir gece Develi'ye kaçırılır.

İstanbul'dan Develi'ye dönen Seyrânî, bir süre sonra Halep'e gitmiştir. Ancak buraya ne zaman, nasıl ve niçin gittiği hakkında elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Halep'te bir müddet kaldıktan sonra tekrar Develi'ye dönmüştür.

Seyrânî hem hece, hem de aruz vezniyle şiirler söylemiştir. Bugün elimizde bulunan 650 kadar şiirinden 500'ü hece vezniyledir. Hece ile yazmış olduğu şiirlerinde dili oldukça durudur. Şiirlerinde yaşadığı coğrafyanın dil özelliklerini de bulabiliriz. "*Büvelek, çalkanmak, çamçırak, bozulamak, bitek, cücük, çatlımçanak, çeç, çember, çerez, çorlu, çökelek, değirmi, döleşmek, evmek, esvap, gevme, hödük, helke, kirmen, natır, puhağı, pece, süsmek, şelek, üleşmek, ugru, yorgalama, yunmak*" gibi kavramlar, onun şiirlerinde karşılaştığımız Kayseri ve Develi ağzının örnekleridir.

Hece vezniyle olan şiirlerinin büyük bir kısmı nazım tekniği açısından başarılıdır. Aruzla yazmış olduğu şiirlerinde daha çok gazel, divan, müstezad, kalenderi, şarkı, terci-i bend ve terki-i bend nazım şekillerini kullanmıştır. Bu tarz şiirlerde dili ağırdır.

Seyrânî'nin şiirlerinde bazı edebî sanatların güzel örneklerine de rastlanır. Cinaz, Seyrânî'nin şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Seyrânî, şiirlerinde atasözleri ve deyimleri ustalıklı kullanmıştır.

Bu özellik, onun dile olan hâkimiyetini göstermesi bakımından önemlidir. Seyrânî halk şiirinin pek çok türünde şiirler yazmıştır/söylemiştir. Bunlar arasında ilk sırayı taşlamalar alır. Onun taşlamaları ferdî boyutta değil, toplumsaldır. Şiirlerinde ikiyüzlülük, rüşvet, haksızlık, fakirlik, adalet, bilgisizlik gibi sosyal temaları da işlemiştir.

Yaşadığı dönemde bozulan hak ve adalet dağıtan müesseseleri konu edinen şiirler yazmıştır. Ülkedeki başıbozukluğun sebebinin yöneticiler olduğunu, pek çok şiirinde dile getirmiştir. Şiirlerinde dini kötüyü kullananlar veya yanlış yorumlayanlar da eleştirilmiştir. Seyrânî'nin şiirlerinde teknik ve modern unsurlar da yerini almıştır. Telgraf ve vapur gibi kavramlar onun şiirlerine girmiştir. Böylece âşığın batıdaki gelişmelerden haberdar olduğunu tespit edebiliyoruz.

Şiirleri hem ele aldığı konu bakımından, hem de kafiye yapısı bakımından çeşitli ve zengindir. Şiirlerini daha çok hece ölçüsüyle yazmıştır. Asıl ününü hece ölçüsüyle yazdığı koşma, semai, destan, nefes ve şathiyeleriyle kazanmıştır.

Şiirlerinde daha önce kimsede rastlanmayan kafiye yapılarına yer vermiştir. Şiirlerinde bazen bir tarikat ehli, bazen siyasi bir eleştirmen, bazen de koyu bir âşık olur. Bu da Seyrânî'nin içten, dindar, duygulu ve duyarlı bir kişi olduğunu gösterir.

Seyrânî şiirlerinde kendisine yardım eden şahsiyetleri de işlemiştir. Bu özellik, Seyrânî'nin vefa duygusunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Pek çok kaynakta Seyrânî'nin Bektaşî, Nakşibendî ve Kadîrî tarikatlarına mensup olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Ancak onu tarikat ehli olmaktan ziyade, dindar bir kişilik olarak değerlendirmekte yarar vardır. Seyrânî'nin yetişmesinde Fuzulî, Yunus Emre, Karacoğlan, Âşık Ömer ve Gevherî'nin etkisi büyüktür.

Seyrânî, 19. yüzyıl halk edebiyatımızın şüphesiz en değerli örneklerinden birisi olarak diğer halk ozanlarını da etkilemeyi başarmıştır. Kendisi hakkında yapılan araştırma ve incelemeler son yıllarda çoğalmıştır. Eserlerinden bazıları bestelenerek icra edilmiştir.

Yaşamının sonuna doğru bir sinir hastalığına da tutulan Seyrânî'ye son döneminde "*deli*" dendiği de söylenmektedir. Bilinen o ki, Seyrânî'nin hayatı acılarla, yoksullukla geçmiştir.

1866 yılında vefat etmiş olan Seyrânî'nin mezarı, Develi Lisesi bahçesindedir. Seyrânî'nin bir mezar taşı bile yoktur; bir rivayete göre şimdiki Develi ilçesinde bulunan, Develi Lisesi'nin Güney Doğu tarafında lisenin köşesinde olduğu Âşık Ali Çatak Bey tarafından rivayet edilmektedir.

SEN

Lütfü KILIÇ

Şahmeran kisvelim, şehla bakışım
Şavkıyan aşkımin şûlesisin sen
Gözleri mahmurum, göğsü nakışım
Zihnimde âlânın âlâsısın sen

Sensiz altım, üstüm, dört yanım gurbet
Her günüm âh u zâr, her günüm hasret
Derbeder hâlimin çaresi vûslat
Ruhumun meskeni, sılâsısın sen

Cevahir yürekli cansın, cânânsın
Güneş güzelliğın görsün, uyansın
Bahçeler kıskansın, dağlar kıskansın
Dünyanın en güzel lalesisin sen

Özüme sevdayı koydun, yanarım
Bütün benliğimi eritir nârım
Seni düşünürüm, seni anarım
Kalbimin çözülmez çilesisin sen

Seni düşündükçe bir hoş olurum
Tarifi imkânsız lezzet alırım
Derdime dermanı sende bulurum
Matlaşan gönülümün cilâsısın sen

Görmedin, ahvâlîm sana ayandı
Âhımın dumanı arşa dayandı
Lebinden bir su ver, ciğirim yandı
Çeşme-i hayâtın lûlesisin sen

Göremem, rüyada görsem ne fayda
Hayalde saçını örsem ne fayda
Atımı dörtnala sürsem ne fayda
Varamam, Alamut Kalesi'sin sen

Ben yorgun süvari, sen deli taysın
Körpesin, civansın, tazesin, toysun
Ben batan güneşim, sen doğan aysın
Belli ki, başımın belâsısın sen

Lütfü'yü üzmeğe meram eyleme
Ömr-ü hâzanımı haram eyleme
Ateşte bırakıp, Kerem eyleme
Gerçekten, kimlerin balâsısın sen

BİR DEĞİL MİDİR

Emrullah BEDİR

Kaşımız, gözümüz farklı olsa da
Neşemiz, ahımız bir değil midir
Yıllardır resmimiz ayrı kalsa da
Bizim cenahımız bir değil midir

Talas'ta tarihi destan yazardık
Kudüs'te Haçlıya mezar kazardık
Hain tuzakları derhal bozardık
Bizim silahımız bir değil midir

Yüreğe közledik şehit Asım'ı
Özledik Memun'u ve Mutasım'ı
Yeniden kuralım gel Avasım'ı
Bizim felahımız bir değil midir

Sen yokken Paris'e döndü kıblemiz
Papaza aldı, yandı cümlemiz
Atina patentli bütün imlamız
Bizim eyvahımız bir değil midir

Tevhitten ayrıldık söndü günümüz
Şam'da, Kahire'de yandı canımız
Kan gölüne döndü dört bir yanımız
Bizim günahımız bir değil midir?

Gözler âmâ ise suç mu güneşe
Tövbesiz nefisler düşer ateşe
Nasıl yüz çevirir kardeş kardeşe
Bizim ıslahımız bir değil midir

Selamı sabahı kestin mi bana
Ebedi müebbed küstün mü bana
Deli rüzgâr gibi estin yabana
Bizim fersahımız bir değil midir

Urumçi'de aktı yine kanlarım
Haince vuruldu Arakan'larım
Eğer sen yanarsan ben de yanarım
Bizim iflahımız bir değil midir

Berber aşardık sıra dağları
Beraber yaşardık altın çağları
Yazık ki kuruttuk yeşil bağları
Bizim refahımız bir değil midir

Ezan bir, Kur'an bir, imanımız bir
Mü'minler kardeşdir, düşman değildir
Yeter şu bitmeyen tefrika nedir
Bizim ilahımız bir değil midir

ÂŞIK SEYRÂNÎ'NİN ŞİİRLERİNDE TEMA

Nuri PEKSÖZ

Çağdaş dünyada aşk, felsefi bir kavram olarak işlenmektedir. Klasik edebiyatımız, mazmunlarla zenginleştirilmiş soyut bir dile dönüşmüştür. Halk edebiyatımızda aşk, büyük efsaneler oluşturmuş bir kavramdır. Keremler Aslılar, Ferhatlar Şirinler, Emrahlar Selviler... Tasavvuf (Tekke) edebiyatımızda ise aşk bir arınma yoludur. Nefsin tezkiyesinde, müridin olgunlaşmasında, bu duygu epistemolojik bir kavram olarak karşımıza çıkar. Amacımız aşkı anlatmak değildir. Günümüzün moda terimi olan aşk uzun serüvenlerden sonra çağdaş yazarın “kıymetli bir meta olarak pazarladığı” bir zamanı yaşıyor.

Aşk, anlatılmasa da âşıklardan, onların aşktan ne anladıklarından rivayet edilebilir.

*“Aşkın iğnesi ile dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.”*

Böyle söylemiş Âşık Seyrânî. Oysa bu zamanda ne kadar çok söküğümüz var. Aşkın iğnesi kimin elindedir bilemem. Bir şiirimde; *En çok aşkın ülkesinde talan var* demişim. Çoktan talan edilmiş gönül adamlarının kurduğu dünyalar, kelimeler, kavramlar...

Sekülerleşmiş dünyaya “bu uzun heceyi” anlatan medya şovmenlerini Âşık Seyrânî’yi görseydi neler söylerdi, bunu kestirmek zor. Seyrânî’de aşk, iffet ve edep ile korunan bir incidir. Her tarafa savurmaz, saçmaz o inciye. Bir tutkuya dönüştürmez aşkı. Rahman’ın sıfatlarını mecazi maşuklara vermez. Onda itidalli bir duygudur aşk. Doğru bir sevgidir; marazi bir saplantı hiç değildir.

*“Melekler hıfzetti sağı solundan,
Zincir-i aşk çözümedi kolundan,
Mevla’ya erişti Leyla yolundan,
Sandılar Mecnun’u sahraya gitti.” **

Aşk, Arap lisanında “sarmaşık” anlamındadır. Leyla yolundan Mevla’ya gidenler için kollarına vurulmuş bir zincirdir. Oysa Mecnun’un yolculuğu sahraya değildir. Sahra bir sembol olarak yokluğu temsil eder.

*“Destinden bir kere bade yudunca,
Helake yakınım cevlan edince,
Ahu çeşmim seyretmeye gidince,
Deseler Seyrânî doy kaşlarına. (s.37)*

Âşıklar için bu âlem bir seyrân yeridir. Dünyayı “şehadet âlemi” olarak gören bir dinin salihleri Hakk’ın nakışlarına hayran olmuşlardır. Hayran olan bu gönüller ilahi iksirle (bâde) serkeş olmuşlardır. Sevgili onlar için bir suretten öte kevnî bir ayettir.

Seyrânî, uzun yolculuklara çıkar. Yollarda han köşelerinde, semai kahvelerinde, şiirlerini söyler, muammalar çözer. Asıl muamma onun içindedir. Develi’de Halasiye Medresesinde daha sonra İstanbul’da Köprülü Medresesinde eğitim görür hat ve nakkaşlık sanatlarını öğrenir.

Tasavvufi bir zevke sahip olan şair, bu anlayışa sahip terminolojiye hâkimdir. Araştırmacılar tarafından çeşitli tarikatlarla ilişkilendirilse de bu konuda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Şiirlerinde İslam’ın temel değerlerine bağlı itikadı sağlam bir anlayışta olduğu görülmektedir.

*“Allah’ın emrine mut’im dersen,
Resulün emrine itaat eyle.
Haram helal bulduğun yersen,
Müminlik davasından ferağat eyle.” **

*“Uydur şeriata her bir ahvalın,
Süluk et tarike eriş kemalin,
Marifet bilmezsen yakın zevalin,
Eksik olmaz hiç baştan felaket.” (s.91)*

Şeriat, tarikat, marifet, hakikat olarak sınıflandırılan bu yolculuk Bektâşilik’te dört kapı olarak sembolize edilmiştir.” (s.48)

Âşık Seyrânî bu yolda sülüklünü tamamlamış mıdır bilinmez. Ancak vahdet-i vücud anlayışına karşı olduğu şiirlerinden çıkarılmaktadır.

*“Padişah’ı aşka olalı nedim,
Çilehane oldu mesken-i kadim,
“Enelhak” demedim “entelhak” dedim,
Melamet dalında asturdın beni.” (s.73)*

Enelhak terkibi Hallac-ı Mansur’un menkıbesinde geçen, “ben hakkım” anlamında elfazı küfür olan bir ifadedir. Oysa Seyrânî “entelhak “sen haksın” der. Her şey Hakk’tır anlayışının aksine “her şey Hakk’tandır anlayışını dile getirir.

Şiirlerinde hikemi bir üslup vardır. Edebiyatımızda Nabi, Ziya Paşa gibi Âşık Seyrânî de “nasihat etme, insanları Hakk’a davet etme konusunda gayret içindedir. İslam dininde “iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak” müminlere farzdır.

Seyrânî, halife sıfatıyla baloya giden, Frenkleşmeyi kurtulmak için çare gören, fakirlerin ve yetimlerin hakkıyla saraylar kuran Abdülmecit ve avenesine zulümlerini hatırlatır.

*“Küçük ile dolmaz avurdu,
Ne yaman insanı kasti, kavurdu,
Cihanın külünü göğe savurdu.
Geçti sadarete hayvan olanlar.”*

*“Herkes belasını azdı da buldu,
İnsanda eski sadakat n’oldu?
Eski sarayları beğenmez oldu;
Yere sığmaz oldu sultan olanlar.”*

Vicdan, insanlara verilen bir hidayettir. Adaletsizliğe, haksızlığa sosyal eşitsizliklere karşı insanı harekete geçiren büyük bir güçtür. Seyrânî, yaşadığı dönemi (Tanzimat) çok iyi tahlil etmişti. Medeniyet değiştirmek çoğu aydına göre bir din değiştirme zilletine dönüşüyordu. Batı medeniyeti, İslam medeniyetinin maddi ve manevi haritalarını işgal ediyordu. Önce cephelemlerden hezimet haberleri geldi. Sonra ilimde, fende gösterdi kendini bu yenilgi. Aliya İzzetbegoviç’in ifadesiyle: Savaş ölünce değil; düşmana benzeyince kaybedilir.” Asıl yenilgiyi düşmana benzeyerek almıştık.

Medresede okuduğu Kur’an’ın ahkâmı Âşık Seyrânî’ye sosyal ve siyasi olaylara karşı büyük bir sorumluluk yükliyordu. Rüşvetçi kadılar, adaletsiz paşalar (valiler), cahil din adamları onun taşlamalarından payını almıştır.

*“Rüşvet ile yazar hâkim hücceti,
Hüccet ile alır kadı rüşveti,
Halk bilmiyor dini, şer’i, sünneti,
Bozuldu sikkenin tuncuna kaldık.”*

Bu dörtlük o dönemin adli, irfani, ahlaki ve ekonomik durumunu özetler niteliktedir.

Her dönemde rastlayabileceğimiz malumatfuruşluk eden “yarı aydın” tipler vardır. Bu tüpler öğrendikleriyle hakkı değil nefislerini ispat ederler. Bu “kitap yüklü merkezler” için Seyrânî:

*“Âlemi ta’n eder yanına varsan,
Seni de yanıltır mesele sorsan,
Bir cim bile çıkmaz karnını yarsan,
Meclise gelir de erkân beğenmez.”*

Âşık Seyrânî’nin hayatı bir olgunlaşma, bir çırpınış ve mücadele içinde geçer.

Ömrünü son yıllarında melâmet neşvesi içindedir. Şeyh Edebalı’nın ifadesiyle o, Cahiller arasında yaşayan bir âlimdir. Cahillerden biri: “Ey Seyrânî senin Rabbin kim?” diye sorar. O da “benim Rabbin boyacıdır.” Der. Dinsizlikle suçlanarak kadiya şikâyet edilir. Kadı Seyrânî’yi huzuruna çağırır ve aynı soruyu sorar: Rabbin kimdir senin? Seyrânî koynundan bir deste çiçek çıkarır. “Ben bu çiçekleri çeşitli renklere boyayanın kuluyum.” Der. Kadı, huzurundaki adamın sıradan biri olmadığını anlar ve onu saygıyla uğurlar. (Bknz. Metin Turan, Seyrani)

*“Hüsne mağrur olma ey yüzü mahım!
Niceler yokuştan inişe geçti.”*

Her hayata Hakk’ın ayeti gibi bakmak bizim için bir varidattır. Âşık Seyrânî ilim ve fazilet sahibi bir şair olarak yaşamış kültür ve irfanımıza mühim katkıları olmuştur. Şiirlerindeki tema zenginliği, nasihat diliyle seslenişi, aşk ve irfan adamı oluşu onu unutulmaz kılmıştır.

**Hasan Avni Yüksel, Âşık Seyrani, Kültür Bakanlığı Yay. s.75*

PLAZALI GAZEL**Şahmettin KUZUCULAR**

Ellerin le 'si çift tower ben diksem Ne'cik gözükür
bAyların A 'sı bir Ceops, dağ dizsem küçük gözükür.

El öpüp, dile bal döküp; süs yapmakla uğraşamam
Gün gelir yılışık tavus, kuzgundan cücük gözükür.

Dil döküp beye koşturan, yal yutmakta şanlı fakat
Tez vakit marifette boş, hav yapmış enik gözükür.

Yıldızın harı yüz güneş şavkından da narlı iken;
Devri akla izah değil bir mumdan minik gözükür.

Ey Şahap, şu siyah çul mu, gök kevgir mi böyle delik?
Her ahım, nice gök delen, ok vurmuş, ışık gözükür.

SAF İPEKTEN SEVDALAR**Mahmut TOPBAŞLI**

Zaman bir ırmak olup enginlere akarken
Bitmeyen susuzluğum hasret çölünde kalır
Tüllenen sevdalarım yüreğimi yakarken
Sonsuzluk tutkularım gurbet elinde kalır

Sinemdeki ateşi sönmeyecek sanırım
Titreyen yüreğimde sabrın damlası kalır
Muhabbet örgüsünü ilmeğinden tanırım
Vecd ile okuduğum virdin imlâsı kalır

Titretir yüreğimi közden yakıcı sözler
Huzur akşamlarının ufukta adı kalır
Sevdanın oklarıyla mühürlenince gözler
Zamanın akışında teselli tadı kalır

Özüne nakşedilmiş hicranın narı yakar
Şeyda bülbülün gözü, gülün dalında kalır
Bazen deli dalgalar ırmağa doğru akar
Kıvrım kıvrım dilekler, umut salında kalır

Gönlüme saf ipekten has sevdalar sağarım
Mısra mısra dizilen sözün esrarı kalır
Asumandan süzülüp, aşk çölüne yağarım
Damladaki deryayı dilin ikrarı kalır

En uzak yıldızları menzirimde görürüm
Yeşeren ümitlerim Kaf'ın ardında kalır
Karınca adımıyla yarınlara yürürüm
Günbeyli İbrahim'ce visal yurdunda kalır

Zaman bir ırmak olup enginlere akarken

**ZAMANƏ HAVAMI
ELƏ ÇALDIRIR****Ferqane MEHDİYEVA**

Nə o yanlıq ollam, nə də bu yanlıq
Nəyə yarayıram bu təbim ilə
Zamanə havamı elə çaldırır
Qalxıb oynayıram əsəbim ilə.

Səsim qulağına çata, İlahi
Bir yol ətəyimdən tökəm daşımı
Görəsən hayanda salıb qalmışam
Hələ axtarıram itən başımı.

Ürək də dediyin süfrə deyilmiş
Durub hər çatana açə bilməyə
Pulum da yoxdur ki, kəndir almağa
Yolum da yoxdur ki, qaça bilməyə.

Misra göyərdirəm ətim-qanımla
Payız buludu tək boşallam, dollam
Şerin ucbatından ölən canımla
Özüm öz evimdə kirayə qallam.

Nə o yanlıq ollam, nə də bu yanlıq
Nə oda sığınmam, nə də ki külə
Zamanə havamı elə çaldırır
Qalxıb oynayıram əsəbim ilə.

SEYRÂNÎ'DE AŞKIN TÜRLÜ HALLERİ

Hüseyin KAYA

Seyrânî'yi henüz lise yıllarımda iken:

“Ey tabib elden gelirse yaremi gel emleme

Yar elinden gelmedir bu yareyi merhemleme” beyiti ile tanıdım. Biraz da Fuzûlî'yi anımsatan bu âşıkane söyleyiş ilerleyen yıllarda filizlenecek Seyrânî muhabbetinin ilk çekirdeği idi yeni yeni çocukluk ülkesinden uzaklaşan ruhumun. Zannetmişim ki yalnızca sevdaya dair şiirler kaleme alan durgun, dingin bir şair Seyrânî. Mezkûr şiirin tamamına ulaştığımda anladım Seyrânî'nin diğer halk şairlerinden farklı bir ses ve tavır sahibi olduğunu. Seyrânî hem sevda hem kavgâ hem hikmet şairiydi ve her mısrası canlı, hareketli hayattan damıtılmıştı. Tıpkı Sümmanî, Erzurumlu Emrah, Dertli gibi nevi şahsına münhasır, mantık ve akıl dairesinde değerlendirilemeyecek bir hayat hikâyesi vardı. Her büyük halk şairi gibi “pirlere elinden dolu içmiş”, aşkın, yoksulluğun ve tok sözlü olmanın her cefasına katlanmıştı.

Belki de Seyrânî'nin hayatının, şiirlerinin zenginliği nedeniyle, türlü türlü Seyrânî'den bahseder onu sevenler, okuyanlar. Kimine göre mücadelenin şairidir Seyrânî, kimine göre hikmetin, hakikatin... Onun için yoksulluğun, talihsizliğin şairi diyenler de haklı elbet. Seyrânî büyük bir hiciv şairidir diyenleri de unutmamak gerek. Benim zihnimde ise belki de o ilk intibain izi durur yıllar yılı. Seyrânî aşk şairi değildir ama aşkın şairidir.

Karakteri, duruşu, ideolojisi ne olursa olsun hangi çağda yaşamış olursa olsun neredeyse her şairin bir ya da birkaç aşk şiiri mutlaka vardır zira aşk, insanoğluna hediye edilmiş iksirlerin en değerlisidir. Çoğunlukla birbirine karıştırılsa da aşk ile yazmak ayrı aşk için yazmak ayrıdır esasında.

Seyrânî tıpkı yoksulluğa, kadere, ezilmişliğe isyan etmek yerine bu ahvali tanımak, tanımlandırmak derdinde olduğu gibi, aşka karşı da daima aynı tavrıdadır. O sevgiliye sitem etmek, ayrılıktan duyduğu acıyı mısralarına taşımak yerine aşkın ne olduğunu, insan ömründeki yerini anlamaya, anlamlandırmaya çalışır. Seyrânî'nin kavgası da şiiri de hayatı anlama ekseninde gelişir esasında ve bu hal şairin ezeli kaderi yalnızlığı ona da yoldaş kılar:

*“Halk içinde hiç şerikim bulmadım
Bu lisanım kaldı zarın içinde”*

Helal Sevdaların Şairi

Her ne kadar çoğu şair “*gönül kocamaz*” dese de “*aşk*”ı kemale ermede bir vesile yahut kısa bir süre konulup göçülecek hâl ehli şairler temkinlidir bu hissin tuzaklarına karşı. Kimi şairler için “*aşk*” şiir söylemeye, söyletmeye yegâne vesile iken kimi şairler aşkın bağına uğrasa da o bağı yurt edinmez. Seyrânî de her şair kadar sevda durağında eğlenir, zaman zaman âşıkâne şiirler dolandır diline ancak bu şiirler âşığı yalnızca “*sevda şairi*” olarak değerlendirmeye yetecek çoğunlukta değildir.

Tıpkı “*Maksudun yar iste bir tane yeter*” diyen Turabî gibi Seyrânî de göklerde dolaşan sevda kuşunu her güzelin çatısına kondurmaktan kaçınır:

*“Gerçi layık değil iki yar sevmek
Seversen sıdk ile bir yâri sına”*

Seyrânî “*âşık*” bir şairdir ve aşkın elemlerine düçardır ancak onun aşkı belki de kişiliği gereği çılğınlığa aşkınlığa meyyal değildir. Yaşadığı hayat, başından geçen acı tecrübeler, sevgili vefalı olsa dahi şairi bahtından endişe duymaya yönlendirir:

*Sahte bir cilveyle gülme yüzüme
Candan muhabbetin var değil bana
Gelüb görünsen de gahi gözüme
Gönlün bahtım gibi yar değil bana*

“*Güzel sevmek zarar değil dinime*” anlayışıyla helal sevmeye işaret eden şairin sevdası zaman zaman halk şiirindeki aşk anlayışının sınırlarını zorlar. Seyrânî sevgiliden medet ummak, vefa beklemek yerine güzelliğin asıl sahibinden diler sevgiliye kavuşmayı. Gönül çelen sevgilinin yurdu şair için koca dünya üzerinde gezinirken uğranılacak bir mekândır belki de:

*Niyaz etti Sübhanıma bu dilim
Görmesem didemden akıyor selim
Gezerken cihanda uğradı yolum
Dilberin yurdunda kaldım yenile.*

Seyrânî her ne kadar farklı izleklerde şiirler kaleme almışsa da dünyadan, hayattan nasibinin “aşk” olduğunun şuurundadır. Yunus, Fuzulî, Galib Dede gibi o da sebep-i hayatını “aşk” olarak görür, dünyaya o gözle bakar.

Aynı kaynaktan su için diğer büyük şairler gibi Seyrânî de aşkın kendisine ruhlar âleminde verildiğine iman eder:

*“Ervahda her kısmet verilir iken
Aşk nasip eyledi sübhan bizlere
Ruhlar bir araya derilir iken
Âşık olun dedi canan bizlere”*

Zaman zaman şühâne şiirler de söyleyen Seyrânî'nin bu şiirlerinde bazen bir halk şairi bazen de bir divan şairi gibi tavır sergilemesi ilginçtir. Seyrânî sevgiliye hitab ederken dahi onun karşısında nadiren eğilir bükülür, acziyete bürünür.

*“Hüsününe mağrur olma ey yüzü mahım
Niceler inişten yokuştan geçti”*

Sevgili karşısında ona iltifat edip gönlünü almak yerine şair sevgiliye “ölüm”ü yahut kendisinin de aslının “bir avuç toprak” olduğu hakikatini hatırlatır ve bu hakikatler adına onu merhamete çağırır:

*“Mevtimden sakınıp eyle merhamet
İncelip canımı üzme sevdiğim
Çatma kaşlarını gel eyle rahat
Zülfünü gerdana düzme sevdiğim.”*

“Sevgili” ile şairin kast ettiği kişinin bazı şiirlerinde zaman zaman bir mürşid-i kâmilî karşıladığı çıkarımı yapılabilir lakin Seyrânî'nin bazen beşeri aşk ile ilahi aşk arasında bocaladığını de söylemek mümkündür. Âşık, sevdanın verdiği halet ile endişe içindedir:

*“Güzel sevmek için ehl-i dillere
Danışmak mı yeğdir danışmamak mı”*

Benzer endişe Seyrânî'nin başka şiirlerinde de sezilir. Aşkın bir hakikat olmadığını bilen şair sevdanın “hayal mi zan mı”, beşerî bir his mi olduğunu seçemez:

*“Aşk ü sevda hayal midir zan mıdır
Mekanları can mı bilmem ten midir”*

Çoğunlukla inanç zeminine bağlı, ayakları yerden kesmeyen ancak yanıp kül olmaktan da geri durmayan bir kalptir şairin nasibi. Seyrânî diğer mutasavvıf şairler gibi “Enelhak” mertebesine ulaşmak yerine “Entelhak” durağında kalmayı, “Ben Hak'ım” demek yerine “Hak'tanım” demeyi tercih eder. Ferhat'ın, Mecnun'un sevdası Seyrânî'ye göre ham ve aşkın vasıflar barındırır bünyesinde. Seyrânî'nin irdelediği esasında cezbe halidir:

*“Ferhad gibi dağ bağını delmedim
Mecnun gibi leyla deyip yelmedim
Ben destime su doldurup gelmedim
Erenler çeşmesi suludur diye”*

Yar Değil Sevda Derdi

Hayatının her halinden olduğu gibi aşk halinden de zaman zaman sitem taşır Seyrânî'nin şiiri. Vuslatı olmayan yahut geçen sevdalar şairi yorar, tüketir ve sevda onun için elem sebebidir. Bazen şikâyete dönüştüğü de olur bu elemin, çilenin:

*“Ben bu aşkın çilesini
Yanar çektim, tüter çektim
Yedim gonca sillesini
Bülbül gibi öter çektim”*

Âşığı yoran, tüketen şey “yar” değil de “sevda” yüküdür:

*“Takatim kalmadı aşkın yayının
Çekip kirişinden kuramıyorum”*

Seyrânî'nin aşka yüklediği kudsiyet halk yahut divan şairlerinde emsali olmayan bir yaklaşım içerir ancak bu kudsiyet bile sevdayı çekilebilir bir dert kılmaz çoğu zaman:

*“Bu aşkı farz vacip sünnet olsa da
Çekilecek sefil başta hal değil...”*

Hikemî söyleyişi “aşk” şiirlerine dahi sirayet eden Seyrânî'nin kimi mısralarındaki buluşlar ne halk ne divan ne de çağdaş şiirimizde görülür. Geleneksel bir söyleyişle ancak kendine has bir bağdaştırma metodu ile kurulmuş bağdaştırmalar Seyrânî'yi “büyük” kılan unsurlardır.

*“Kemiğimi yapsam tarak
Yar zülfünün tellerine”*

Yar zülfünün tellerinde kemiğinin tarak olması temennisi halk şiirimizde “ince belde kemer olma” isteğinin çok ötesinde ve üstünde bir söyleyiştir. Seyrânî'nin neredeyse her şiirinde olduğu gibi “aşk” izleği şiirlerinde de “berceste” niteliği taşımayan mısralara rastlamak mümkündür.

“Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş

Kıyamete kadar sökülmez imiş” yahut

“Muhabbet küpünün olsam şarabı

Yar beni doldurup içer mi bilmem”

“Eski libas gibi âşığın gönlü

Söküldükten geri dikilmez imiş” gibi söyleyişlere Seyrânî'nin şiirlerinde sıkça rastlanır.

Her halk şairi gibi evvela bir aşk şairidir Seyrânî lakin kişiliği ve hayat hikâyesi onun bu yönünü gölgede bırakır. O, maşuğa değil aşka taliptir. Hem aşkı anlamaya hem anlamlandırmaya çalışır yazarak, yaşayarak. Sevdanın pişmanlıkları, acıları ve ulviliği Seyrânî'ni şiirlerinde farklı bir ruha ve sese bürünüyorsa bunun en büyük sebebi şairin kişiliği ve duruşudur.

Bazı şairler çocuklukta sevilir, bazıları gençlikte... Bazı şairleri orta yaşlarda anlarız, bazıları daha ilerleyen yaşlarda.

Seyrânî, benim ilk gençlik yıllarımda tanıdığım ve hayatımın her döneminde değerini kaybetmeyen şiirlerin sahibi.

ESKİDENDİ O**İsmail GÜL**

Riyakâr bakışa, fettean gülüşe
Bir yandım bir daha yandıramazsın
Mahşere dek kanar, durmaz bu yara
Sebepsin, sızımı dindiremezsin

Tez unuttun yeminini, andını
Hırs ırmağın taşı yıktı bendini
Gözyaşına yazık, yorma kendini
Âhdim var yolumdan döndüremezsın

Şimdi yanıyorum senli zamana
Gelmedin bir türlü zalim imana
Bak gönül dağlarım duman dumana
Ateşin içimde söndüremezsın

Gün olur da dediğime gelirsın
Her kul gibi ettiğini bulursın
Dil yarası çaresizdir bilirsın
Boşuna uğraşma onduramazsın

Doktor aciz kalır vâde gelmişe
Çare yoktur ölmüş ile olmuşa
Bir kere binmişim ben o dolmuşa
Akıllandım gayrı bindiremezsin

Bir gün göstermedin, sen de gün görme
Benden uzak ol da, gönlümü yorma
Kur'an'a el basıp günaha girme
Büyüdüm ben artık kandıramazsın

VATAN**Halil KURU**

Ta Asya'dan geldik Anadolu'ya
Vatan dedik biz bu kutlu toprağa
Hasret idik yeşil olan yaprağa
Güzel vatan canım vatan yar vatan

Çin'de Kürşat Malazgirt'te Alpaslan
Her savaşta yazmışız biz bir destan
Anadolu bize oldu can vatan.
Güzel vatan canım vatan yar vatan

Atam Fatih, Yavuz, İkinci Murat
Yıldırım Bayezit Çelebi Mehmet
Türkler savaşırken kopar kıyamet
Güzel vatan canım vatan yar vatan

Niğbolu'da Yıldırım'la seferde
Süleyman'la Mohaç ile Erdel'de
Yavuz Sultan ile Sina Çölü'nde
Güzel vatan canım vatan yar vatan

Toprağında şehit kanı doludur
Gâvurdağı Torosların koludur
Onun adı yine Anadolu'dur
Güzel vatan canım vatan yar vatan

Yaz gelince yaylalara göçülür
Pınarlardan soğuk sular içilir
Yurt uğrunda tatlı candan geçilir
Güzel vatan canım vatan yar vatan

Salına da al bayrağım salına
Bir canım var feda olsun yoluna
Kurban olam al bayrağın alına
Güzel vatan canım vatan yar vatan

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR

GENÇLİK İŞTE ASIL ŞİİR BU -1-

Cumali Ünal'dı HASANNEBİOĞLU

Şiirin, binyıllar eskiten bir hayat ağacı gibi, geçmişe uzanan kökleriyle, yeraltını, gözümüzü kırıştıran güneşle birleştirip yemişini ve tohumunu geleceğe sunan gür ve gümrah yüzüyle sizleri selamlıyorum. Bu selam aynı zamanda, kültürleri yürekte harmanlayıp yeryüzünün tüm yönlerinde her yeri kapsayan bir ortak dil oluşturan şiirin kendi çığlığını da barındırır.

T.S.Eliot, Ezra Pound, T.E.Hulme gibi öncülerin, geçmişe dayanırken tarih duygusunu şart koşup “Hiçbir şairin, hiçbir sanatçının tek başına bir anlamı yoktur. Onun anlamı ve değerlendirilmesi, ölmüş şair ve sanatçılarla olan bağının değerlendirilmesidir” sözünü, bir sanat kuramı olarak dünyanın gündemine taşıdıkları Londra’da bunları konuşuyor olmamın, benim açımdan ayrı bir değeri vardır. Anadolu coğrafyasını nirengi noktası olarak, yeryüzüne bir ışık seli gibi dağılan ulu atamız Osmanlı’nın dünyamızda bıraktığı sesi simgeleyen; devlet oluşturan, gelenek oluşturan söz ustası Yunus Emre’nin adını taşıyan kültür merkezinde sizlerle buluşuyor olmamız, bütün bunlarla birleştiğinde, gerçekten beni heyecanlandırıyor.

Yunus, öylesine çağları aşan ve insanımızın, hangi yaşta, hangi çağda, hangi kültür düzeyinde olursa olsun, şahdamarını kavrayan bir yapıdadır ki, onu, Anadolu’nun tüm analarının doğurduğunu söylemek yanlış olmaz. İşte tam bu noktada, şiirin hem dili, hem de söylemi girer devreye. Bizi şiirle kıvamlandıran dil mayası nedir? Asıl ve asil maya, beşiklerde sallanırken ana sütü ile birlikte tattığımız, o yumuşacık, o hüznü ninniler olabilir mi? Bir çocuğun dil ile kelime ile ses ve söz ile tanışması, o güzelim şiiri kurulan “uyusun da büyüsün ninni” kabilinden yalın ve duru sözler midir? Ya da “dandini dandini dasdana” biçiminde sırrını da kendi içerisinde taşıyan girift sözler midir? Yeryüzünün her yerinde, her dilde, analar ninni söyler bebeklerine, o nedenle ninnileri, anaların sesini, yüreğini, o genç sabırlarını ve hüznünü yüzyıllara devşiren ortak bir ses mayası saymak mümkün. Yine bizim coğrafyamızda, Anadolu’da, türküler, maniler, hoyratlar, bozlaklar, uzun havalar daha sonraların edebi türü. Hatta bebeklikten çocukluğa geçerken, okul sıralarında oturma dönemi de başlamadan, evlerin, odaların, sokakların, alanların dili bizdeki coşkuyu besleyen, kelimenin ifade gücünü çoğaltan, hayatla çakıştıran en önemli etmen olarak yer almaz mı hayatımızda?

Sonra gençlik... İşte, asıl şiir bu. Bebeklik ve çocuklukta hayata temel kuran olgu, gençlikle, bir bakıma havalarda uçmaktadır. Herkes kendisinin ve yakın çevresinde bilebildiklerinin genç halini hatırlasın. O çılgınlık, o kabına sığmayan coşku, o her şeyi birden yakalama arzusu, o geleceğe on parmağıyla tutunma hırısı... Bunların hepsi gençlik ve hepsi de şiir. Şairin beyni yüzyıllar öncesini kucaklar ve bir ipekböceği hamaratlığıyla geleceği oluşturmaya çalışırken, şairin yüreği de on sekiz yaşındaki o delikanlı çarpıntıyı ayar tutarak, hayatı yenileye yenileye şiirin kozasını örmektedir. Bu, bir çelişki gibi gelebilir. Picasso’nun resimlerini, Kafka’nın hikâyelerini, Rodin’in heykellerini, Mozart’ın, Dede Efendi’nin müziğini, Fuzuli’den Şeyh Galib’e, Pir Sultan Abdal’dan Âşık Veysel’e kadar söz ustalarının şiirlerini hatırlayalım... Hepsinde de yüzyılları kapsayan bir deneyim, öylesine körpe bir yürekle verilmektedir ki, bu sanat eserleriyle halleşirken masmavi gökyüzünde kendi aşkına dalmış bir çift beyaz güvercinin taklasını, pikesini, süzülmesini seyretmekteyizdir sanki.

Bizim medeniyetimiz, resmi, heykeli, romanı, hikâyeyi, tiyatroyu kendi içerisindeki o çok tutarlı “itidal”le, titizlikle bir yere yerleştirdiğinden, yüzyıllar boyunca bize kala kala söz kalmıştır; sözü de işleye işleye eşine ender rastlanır bir sanat eserine dönüştürme işlevi, bu yüzden şu koca dünyada yalnızca bize verilmiştir sanki. Ayrıca hiçbir peygamberin mucizesi, kendi kazanımı değildir, kendi biliminin üst değerlerine göre cereyan etmez. Tamamen Allah tarafından çağın yüreğine hitap edecek biçimde verilmiştir, bir lütûftur. Her peygamber bir işlevle donatılmıştır uyarıcı olarak gönderildiği topluma karşı görevini yerine getirirken. Hz.İsa ölüleri diriltir, hastalara şifa verir. Hz.Musa’nın asası bazen ejderha olup sihir ve büyüü bozar, bazen Kızıldeniz’i ikiye böler. Hz.Yusuf, bir düş yorumu ustasıdır. Hz. Davud’un avazesi bu cihana salınmış, Hz. Süleyman’a kurdun kuşun sırrı öğretilmiştir. Peki, Hz.Muhammed’e hangi incelikli vasıf verilmiştir? Söz... Söz ustalığı... O dönemin ünlü “yedi askı” şairinin, Aziz Kuran’ın şanlı belagâti karşısında susmalarının başka anlamı yoktur. Sözü güzelleştirmek, söz ile süslenmek, sözü süslemek, söz ile sözlenmek görevi, veraseten bize verilmiştir.

Bu nedenle Anadolu coğrafyası, sözünü sarayda da dağda da, Sa'dabad'da da, idam sehpasında da söyleyen ustalarla, her zaman "dil kanlı gömleği" olan şiiri şanla taşıtmıştır. Bu nedenle de engin bir okyanus olan şiirimiz, bir kültür hazinesi olarak, asırlardır yerli yerinde durmaktadır. Hazineler dolduran onca şiiri bir yana bırakalım, uç örneklerden devam edelim isterseniz, mesela bir Kerkük/Urfa manisi:

*"Yara yeri
Sızıldar yara yeri
Kervan göçtü yol etti
Yalvarıram yara: "yeri"
Ne sende ok tükendi
Ne bende yara yeri"*

Bu, coğrafyamızın en uç noktasında, Kerkük'te ve Urfa'da söylenen bir hoyrat. Bir de saraya dönelim, padişaha; çünkü biz bir söz medeniyetinin çocuklarıyız. Padişahımızdan çobanımıza, eşkıyamızdan şeyhülislamımıza, âlimimizden ümmimize herkes kendini incemiş sözle, şiirle ifade etmiştir. Fatih'in şu müfredi çok şey anlatmaya yeterli bence:

*"Senin zencir-i zülfünden dil-i divane bend ister
Usandı derd ile candan asılmaya kemend ister"*

Ya da 1804'te doğmuş, 43 yıllık hayatına şu nefis mısraları sığdırabilmiş, şiirin ve devletin başkentinden uzak, Adıyaman'da yaşamış Lamî'nin, ölümü beklenen hastaların ölüp ölmediğini öğrenmek için tabiblerin buğulanacak ayna tuttuklarını, sabrın sınırına gelmiş bir âşık olarak çok incelikle hatırlatarak sevgilisine söylediği müfred:

*"Gösterirsen şimdi göster ey dîlâra sîneni
Yoksa haste son nefeste neylesin âyineyi"*

Benim mensup olduğum medeniyette, şiirle af dilenir, şiirle can bağışlanır. Benim mensup olduğum medeniyette, Taşlıcalı Yahya Beg adlı şair, çok sevdiği Şehzade Mustafa'nın katledilmesi üzerine, o dönemde cihan sultanı sayılan bir Şair-Padişah'a, Muhibbî'ye, hiç korkmadan ve mahlasını koyma yiğitliğiyle:

"meded, meded bu cihânın yıkıldı bir yanı

Ecel celalileri aldı Mustafa Han'ı" diye başlayan o ağır mersiyesini söyler. Benim mensup olduğum medeniyette, dünyada eşine rastlanması mümkün olmayan bir biçimde, Bağdat'ı fetheden ve padişahı gönderilen ve padişahı:

"Aldı etrafı adû imdada asker yok mudur

Din yolunda baş verir bir merd-i server yok mudur" gazeliyle ve satranç terimlerini kullanarak yardım isteyen Hafız Ahmed Paşa'ya:

Hafız-ı Bağdad'a imdad etmeğe er yok mudur

Bizden istimdad edersin sende asker yok mudur" diyerek, şöhretine yakışır biçimde cevaplayan IV. Murad, bununla da yetinmez, şiirin içinde onu görevden aldığını ve yerine Ali Paşa'yı atadığını ferman eder. Çok yalın bir çılgınlığı, sanki hemencecik ifade ediyor gibi sözü konduran, herkesin, her zaman söyleyebileceği, herhangi bir söz bile, bir sürü edebi sanatla süslü olabilir. "Gözünü kan bürümek" ten, "Karda yürüyüp ayak izini belli etmeme"ye kadar deyimler bunun şahididir.

Şiirin, hayatın her alanına ustalıkla girdiği, kendini her yerde sözcü gibi gördüğü, her durumu ifade için kendini yeterli bulduğu başka bir medeniyet örneğinin yeryüzünde olmadığını düşünüyorum. Ben, kendimi böyle bir şiir-rahmine doğmuş olmakla, hem şanslı hissediyorum hem de bana verilmiş bu imkânın en doğru biçimde kullanılması için görevli olduğumu düşünüyorum. Şiirimde, dişe dokunur ne varsa, bu söz medeniyetinin mirasıdır.

Ben, beslendiğim, gıdalandığım kaynakları anlatmaya çalıştım: Geçmişe ağzını dayayıp kana kana su içerken şiirle geleceğin göklerinde de fütursuzca dolaşmak, benim ahdimdi. Bunları sadece şiirle yapabiliydim, şiirle yaptım.

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE İMGE

Seyit KILIÇ

Gerek sanal ortamda, gerekse kültür ve edebiyat dergilerinde olsun imge konusunda yüzlerce yazı ve makale bulmak mümkündür. Ancak yine de bu imge konusu bir sistematığe oturtulmuş değildir. Zira imge şiirde, aranılan ve çokça kullanılan bir sanat olduğu halde bazı kimseler tarafından tahrif edilerek rastgele söz öbeklerinden oluşan anlamsız mısralarla sû-i istimalle uğramıştır.. İmge konusunda en geniş bilgiyi Prof. Dr. Doğan Aksan'ın “Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili” isimli eserinde bulabiliyoruz.

Nedir imge demiş olduğumuz şey? İmge Kubbealtı sözlüğünde: “(im “işaret alametten” Fransızca İmage kelimesine benzetilerek yapılmış olmalıdır) dendikten sonra, ‘Hayal, düş, imaj’” olarak tanımlanmaktadır. TDK'nin sözlüğü ise imgeyi “zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya” olarak tanımlamaktadır... TDK'nin türetip aydınlarla benimsettiği bu sözcük Arapça asıllı “tasavvur”un tam karşılığıdır.

Şkolovski: “İmgenin görevi, taşıdığı anlamı anlayışımıza daha yakın kılmak değil, görüntüsünü yakalamaktır” diye tarif etmektedir. Reverdy ise: “Yaklaştırılmış iki gerçeğin arasındaki bağlantılar ne kadar uzak ve yerindeyse, imge o kadar güçlü olacak ve o kadar heyecanlandırma gücü ve şiirsel gerçeklik taşıyacaktır” diyerek görüşünü beyan etmiştir. (Prof Dr. Doğan aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s. 30)

Ünlü düşünür Carnap bu konuda şöyle demektedir: “İçinde güneş ışığı ve bulut geçen bir şiirin amacı bize hava durumuyla ilgili olaylardan haber vermek değil, ozanın kimi duygularını anlatarak bizde benzeri heyecanlar uyandırmaktır.” (a.g.e. s. 23)

Türk şiirinde imge her ne kadar yeni imiş gibi tasavvur edilse de tarihler boyunca hem divan şâirlerimiz ve hem de halk şâirlerimiz tarafından devamlı bir surette kullanılmıştır. Şâir düşüncelerini hayal dünyasında kurgulayarak onu kendine özgü ifadelerle şiir dili ile anlatır. Bundan dolayı nerede ise imge şiir kadar eskidir diyebiliriz.

Bunu daha belirgin bir şekilde anlamak için Yunus Emre'nin şu dördlüğüne bir göz atalım.

*“Yüce dağların başında
Salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın?”*

Burada ozanın amacı, buluta kendisi için ağlayıp, ağlamayacağını sorması değildir. Ozan bir yandan dağların doruklarında toplanan bulutları salkım salkım diye niteleyerek aktarmalı bir doğa betimlemesine gitmekte, bir yandan bulutların “saçını çözmesi” ve “gizli gizli ağlaması”ndan söz ederek bir “kişileştirmeye” yönelmekte, bunlarında ötesinde, doğayla konuşarak, doğa görünüşleri içinde kendi duygularını, kendi derdini dile getirmektedir. (Prof Dr. Doğan aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s. 24)

Şiir dili insan duygu ve düşüncelerinin en belîğ ifade edildiği bir dildir. Bu yüzden insan duygu ve hayallerinin ağır bastığı bildirilerin en güzel örneklerini şiir dilinde bulabiliriz.

Bu konuda yine Doğan Aksan, Türk Dili ve Türk Şiir Dili isimli eserde (s. 28) şöyle demektedir: “Hiç kuşku yoktur ki, bir şiiri okuyan/dinleyenini onu algılaması, tıpkı bir müzik parçası ya da bir başka sanat yapıtında olduğu gibi, o anda, içinde bulunduğu ruhsal durumla, iyimser ya da kötümser, neşeli ya da kızgın oluşuyla, hatta duygulanmaya hazır bulunuşuyla ilgilidir.

Şiir de değinilen konu üzerinde deneyimleri, yaşantıları olan, şiiri dinlemeye elverişli durumda bulunanla hiç elverişli olmayan, konuya hiç ilgi duymayan insan arasında, elbette, etkilenme bakımından büyük ayrılık olacaktır. Nitekim Eliot, ‘Bir şiir farklı kişilere farklı anlamlar ifade ettiği gibi, bu anlamlar şâirin kast ettiğinden çok farklı da olabilir.’ Demektedir... ‘Şiir bir milletin dilini, duyuş ve düşünüş şeklini, bir toplumun bütün üyelerinin hayatlarını, şiir okuyan veya okumayan, büyük şâirlerin adlarını bilen veya bilmeyen, kısaca yeryüzündeki bütün insanları etkiler.”

16. yy divan şâirlerinden Hayalî'nin aşağıdaki beyitinde ne güzel bir imge örneği vardır:

*“İşk bir şem-i ilahidir benim pervanesi
Şevk bir zincirdür, gölüm anın divanesi”*

Yine 17. Yy. ünlü şâiri Nailî'den bir örnek verelim:

*“Turfe mecnûnum ki, peyderpey hayal-i çeşm i yâr
Dolaşur etrafımı ser-geşte ahular gibi.”*

*“Öylesine mecnûnum ki, durmadan yârin gözünüün hayali
Dolaşır etrafımda başı dönmüş ceylanlar gibi.”*

Görüldüğü gibi buradaki imge şiire ve anlatıma ayrı bir güzellik katıp söze kuvvet vermekte, kişinin duygularını gökte asılı duran yıldızlar kadar parlak ve çarpıcı ifadelerle anlatmaktadır. Türk şiirinde özgün imgeleri ile haklı yerini almış Ahmet Haşim'de de bu tür anlatımlara sık sık rastlamaktayız.

Öğle isimli şiirinde şöyle demektedir:

*“Yeşil sular da büyük inciden çiçekler açar
Gümüş böcekler okur âba bir neşide-i hâb
Durur sevhilin üstünde bî-heves, bî-tâb
Güneş ziyasını içmiş benât-ı hâb ü serab...”*

“Burada öğle saatlerinde yeşil sular da büyük inciden çiçeklerin açışı, gümüş böceklerin suya bir uyku şiiri okuması, sahillerin üstünde güneş ışıklarını içmiş uyku ve serap kızlarının isteksiz ve yorgun duruşları gibi imgeler bir arada verilmiş bulunmaktadır.” (Prof. Dr. Doğan Aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s.31)

“Gurup vaktinde karanlığın yavaş yavaş doğaya hâkim olduğunu hayal edelim. Böyle bir ortamda bir gül bahçesi: yeşil yapraklar, kırmızı tomurcuklar, açılmış kırmızı goncalar ve irili ufaklı kırmızı güller... Akşamın bu vaktinde güllerin ince sapları ve yeşil yaprakları seçilemez, fakat boşlukta irili ufaklı kırmızı goncalar ve güller görülebilir. Haşim bu manzarayı:

*“Eğilmiş arza kanar muttasıl kanar güller
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller”*

Dizeleriyle betimliyor. Bizim ifade etmekte zorlandığımız bu doğa olayını kanayan bir yara benzetmesiyle anlatıyor. Güller arza eğilmiştir ve sürekli kanamaktadır. Uzaktan bakıldığında boşluktaymiş gibi duran goncalar ve güller bir yaradan akan kandamları gibi tasavvur edilmiştir. Ayrıca gurup vaktinde doğaya hâkim olan kırmızı rengin etkisiyle aleve benzeyen dallarda kanlı bülbüller durmaktadır. İşte özgün imgeler... Haşim’e kadar akşamın bu renkleri, güllerin, dalların, bülbüllerin bu görünüşleri bu tarzda hiç anlatılmamıştı.” (Erturan Elmas)

Faruk Nafiz bu doğal olayı, Çoban Çeşmesi şiirinde şu dizelerle anlatıyor:

*“Leylâ gelin oldu Mecnun mezarda
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi”*

Faruk Nafiz bu dörtlükte özgün bir imge yakalayarak, suyun bağdan bağa sınır tanımadan yokuş aşağı akmasını, ateşten kızaran bir gül bulup onu sulama arzusuna bağlamaktadır. Bu örneklerden şu sonuçlara ulaşabiliriz. Şairler herkesin bildiği bir durumu, tanık olduğu bir manzarayı herkesten farklı görmekte veya herkesten farklı ifade etmektedir. Bu ifadelerini hayallerinde tasavvur ettikleri şekilde mısralara aktarmaktadırlar.

Fuzuli, Su Kasidesinde Dicle ve Fırat nehirlerini işaret ederek:

*“Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını taştan taşa urup gezer âvâre su”* diyor

Yani “Su, ayağının bastığı yerlere ulaşabilmek amacıyla ömürlerden beri başını taştan taşa vurarak akmaktadır.” diyor. Şairimiz Dicle ve Fırat nehirlerinin tabii mecrası içinde, asırlardan beri, kıvrımlar hâlinde akmasını Hz. Muhammet’in yaşadığı topraklara ulaşma arzusuna bağlıyor. Bu vermiş olduğumuz örnekte görüldüğü gibi kişi kolayca su ve taşlar arasında kolayca bir bağlantı kurarak, mantık muhakemesi yapmaktadır. Edebiyat tarihimizin imge yönünden en zengin şiiri şüphesiz ki Su Kasidesidir. Fuzuli’nin bu çok güzel tasavvurundan da anlaşılıyor ki, şairler herkesin bildiği bir gerçeği, gördüğü bir manzarayı farklı şekilde yorumlayıp ilginç imgeler hâlinde bize yansıtmaktadır.

Bedri Rahmi Eyüpoğlu:

*“Yâr yâr
Seni kara saplı bir bıçak gibi sineme sapladılar”* derken

Sevgiliye duyulan sevginin, bağlanışın gücünün sineye saplanmış bir kara saplı bıçak görüntüsü ve bunun yarattığı etkiyle aktarılmasını, duyulmasını sağlamakta, özgün bir imgeyle etkili olmaktadır.” (Prof Dr. Doğan aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s,40)

Kullanmış olduğumuz kelimeler insanlar arası iletişiminde şifre görevi üstlenmektedirler. Her bir kelime bir mânâ taşıyıcısı ve gönlün elçisidir. Günlük konuşma dilimizde kelimeleri her ne kadar temel anlamda kullansak bile bazı zamanlar dile zenginlik katmak, meramı iyice vurgulamak, sözü kuvvetlendirmek için yan anlamlara da müracaat ederiz. Yüzyıllarca insanlar dili işleye işleye kelimelere temel anlamları yanında yan anlamlar kazandırarak o dili zenginleştirip genişletirler. Tabii dile nazaran bir üst dil konumunda olan şiir dili ise değişik edebî sanatlarla (mecaz, istiare, taşbih, kinaye, tevriye, tezat) beraber kullanıldığından dolayı temel anlamından daha ziyade yan anlamları üzerine bina edilirler.

Bunu daha iyi kavrayabilmek için aşağıda vereceğimiz mısralardaki, “sararmak, perde, öğütmek” gibi kelimeler yan anlamlarında kullanılmıştır

Bunu daha iyi kavrayabilmek için aşağıda vereceğimiz mısralardaki, “sararmak, perde, öğütmek” gibi kelimeler yan anlamlarında kullanılmıştır.

“Sular mı sarardı... Yüzün perde perde solmakta” (Ahmet Haşim)

“zamanın çarkları

Beni öğütüyor” (N. Fazıl Kısakürek)

Bununla beraber şâir kullanmış olduğu kelimelerin çağrışım değerlerini devamlı bir surette göz önünde bulundurmamak zorundadır. Eğer bulundurmazsa “Dam üstünde saksığan, vur beline kazmayı” gibi anlamsız, duygusuz mısralar meydana çıkar. Şâir bu konuda usta bir avcı gibi olmalıdır. Kişilerin yanlış anlayacağı ifadeleri kullanmaktan özenle kaçınmalı, kelimeleri kullanırken müteradif/eşanamlı/sesteş kelimelerin varlığını göz önünde bulundurarak anlamlarına dikkat ederek eserinde istimal etmelidir. Şâir kelimeleri namusu bilerek onu gereken ihtimamı göstermelidir.

Kişi bazen imge ve alegori adı altında bu şekilde anlamsız cümleler kurarak çok ayrı bir şiir sapması göstermektedir. Oysa yukarıda Necip Fazıl Kısakürek “Şâir bu kelimeleri gözbebeğine ve kulak zarına dayanarak seçer, dizer, kaynaştırır ve bir simyacı hüneriyle terkiğini tamamlarken, iç şekli, kendi içindeki mânâ heykeline eş olarak, kalıba döker.” (Şiirlerim, s. 254) demişti. Yani kullanılan kelimeler duyguların sesi olurken yan anlamı üzerine bina edilen çağrışımların mânâlarından uzak olmamalıdır. Kelimelerin çağrışım değeri devamlı bir surette göz önünde bulundurulmalıdır. Mısralar arası anlam birbirine bir mimarın tuğladan nasıl muhteşem bir eser yapıyorsa öyle olmalıdır. Yoksa anlamsız kelimeler dizgisinden başka bir şey elde etmiş olmaz.

“Şâir farklı ve ilginç imgelerle süslenmiş özgün şiir yazayım derken garip ve gülünç olmamalıdır. Evet, imge bir hayaldir, bir durumun özgün ve öznel yorumudur ama kendi içinde de bir mantığı olmalıdır. Edebiyatımızda 2. Yeniler olarak bilinen ekole mensup pek çok şâir farklı olmak uğruna öyle anlaşılabilir ve saçma imgeler uydurmuşlardır ki bazen gülünç duruma düşmüşlerdir. Gerçi bazı şakşakçılar bu mantıktan uzak kelime dizilerinde derin anlamlar olduğunu, bu şiirleri herkesin anlayamayacağını iddia etmişlerdir ama iddialarına kendileri de inanmamıştır.

Sürrealist çizgide ve serbest çağrışım metoduyla şiir yazdıklarını iddia edenler, “saçmalardan seçmeler” diye vasıflandırdığım bu şiirleri sanat şaheserleri patentleriyle okuyucularımıza sunmuş olabilirler.” (Erturan Elmas) Kurmuş olduğumuz hayallerin yazmış olduğumuz mısralardaki yansımalarının bir mantığı olmalıdır. Şâir kurguladığı imgede gerçek hayatta yaşanmamış, yaşanması mümkün olmayan hayat sahneleri ve manzaralar dahi yaratsa o imgenin bir mantığı olmalıdır ve bir duyguyu çok iyi ifade edebilmelidir.

*Bahçelerde kereviz
Biz kereviz yemeyiz
Gel bize bazı bazı
Annemizi çok severiz
Yaşasın 23 Nisan
Ne mutlu türküm diyene
Hey heyyy!*

*Kuzular çiçek açmış
Ellerinde poğaç
Madem yüzme bilmiyon
Niye çıktın ağaca
Alakaya maydanoz
Bu ne biçim lacivert
Ben seni çok özledim
Yaşasın cumhuriyet*

Şâir ile okuyucu arasında güçlü bir kültür birliği isteyen dilin çağrışım değeri, öncelikle “telmi sanatını hatırlatsa da onun dışında da söz konusudur. Ferdî ve içtimaî hafızanın bir köşesinde uyuyan pek çok husus (olay, insan, mekân, millî ve manevî değerler de dâhil birçok kültür) kelimelerin çağrışımlarıyla uyanır, canlanır ve gün yüzüne çıkar.

Kelimeler kullanılırken duygu değerlerini de göz önünde bulundurmamak lazımdır.

“Sevgililer gül zamanı buluştu” demekle

“Sevgililer sarımsak zamanı buluştu”

Demek arasında çok fark vardır. Dehliz, morg, hazan, kıl, ayakkabı vs. gibi kelimeler ile çiçek, gül, yayla, gökyüzü vs. gibi kelimelerin duygu değerleri elbette bir değildir.

“Netice ve teşhis: Şiirde temel unsur tahassüs -hissetme-duygulanma- edası şekline bürünebilmiş gizli fikirdir.” (N. Fazıl Kısakürek, Poetika, Şiirin Unsurları bahsi)

Netice itibari ile söyleyeceğimiz söz şudur ki, özgün imgeler duygu ve düşünceleri daha bir güzel anlatarak söze kuvvet kazandırmaktadır. Bununda bir mantık çerçevesinde olması gerekir. Sürrealizm etkisiyle serbest ya da hece şiiri yazan kimselerin düşmüş olduğu hataların başında da imgenin yerli yersiz bir mantığa oturtulmadan kullanılması gelmektedir.

Bu Modern Türk Şiirinin arındırılması gereken bir durumdur...

GÖZLERİN**Mehmet Fatih KÖKSAL**

Ne sihir etti de, aklımı aldı
Beni benden etti ey yar gözlerin
Bir olur elâdır, bir kahverengi
Yeşile, karaya çalar gözlerin

Sürmesini çekmiş kudret kalemi
Kâh zehr-i katildir, kâh İsa demi
Bir olur ateştir, yakar adamı
Bir olur çölleri sular gözlerin

O nasıl yan bakış, o nasıl eda
Çözemez bu sırrı yüz müşkül-güşa
Bir kere merhaba demeden daha
Uzaktan uzağa dalar gözlerin

Bir başka füsunkâr görünmüştü dün
Yağmaya vermişti aklımı bütün
Hele ki üstüne düşünce zülfün
Olmaz fikirlere salar gözlerin

Mihrap m'üstündeki, acaba yay mı
Bir ömür harcansa uğruna zay mı
Bilmem ki pınar mı, dere mi, çay mı
Akar, kirpiğini sular gözlerin

Ermesin nigâhı bin kat ellere
Diyerek yalvardım günde kaç kere
Çevrilmeden benden başka bir yere
Bir defa bakaydı ne var gözlerin

Ömrüm olsa, keşke bin yıl beklesem
Zehir olur, görmeyince ne yesem
“Birine bin Fatih kurbandır” desem
Ağlamaklı olur, dolar gözlerin